

गोपनीय

क.श्री.वि.रु.म.स.प. १६(अ)/१३

पंढरपूर दि. १६/१/२०१३

प्रति,

मा.कार्यासन अधिकारी
विधी व न्याय विभाग,
मंत्रालय, मुंबई—३२

विषय :— श्री.विठ्ठल रुक्मणी मंदिर समिती, पंढरपूर
यांचे निरीक्षण अहवाल

संदर्भ :— १) आपलेकडील पत्र क.पीटीए—२०१२/प्र.क.१३/२०१२/का. १६
दि. ५मार्च २०१२ २) पत्र क. पीटीए २०१२/
३) पत्र क. पीटीए

महोदय,

उपरोक्त विषयाधीन निरीक्षण अहवालातील मुद्यासंबंधीचा पूर्तता अहवाल यासोबत सादर केला आहे. श्री. विठ्ठल रुक्मणी मंदिर समिती पंढरपूर यांचे कार्यालय व मंदिर परीसराचे दि. ३० जानेवारी २०१२, फेब्रुवारी २०१२, या कालावधीत केलेले निरीक्षणातील अहवालातील नमूद मुद्यासंबंधीचा पूर्तता अहवाल खालील प्रमाणे सादर करीत आहोत.

१) मंदिरातील सोने व चांदी इ. मौल्यवान वस्तूः—

श्री. विठ्ठल व रुक्मणी मंदिर बडवे उत्पात यांचे ताब्यात होते. मा. उच्च न्यायालय मुंबई यांच्या आदेशनुसार शासन नियुक्त श्री. विठ्ठल रुक्मणी मंदिर समिती, पंढरपूर. तत्कालीन समिती अध्यक्ष मा. श्री. बाळासाहेब भारदे यांचे अधिपत्याखाली ६ सदस्य समिती व तत्कालीन सहाय्यक जिल्हाधिकारी, पंढरपूर विभाग पंढरपूर, तथा कार्यकारी अधिकारी श्री. रामस्वामी यांनी दि. २६/२/१९८५ गेजी श्री. विठ्ठल रुक्मणी मंदिराचा बडवे/उत्पात याचे कडेस असलेला ताबा काढून घेवून श्री. विठ्ठल व श्री. रुक्मणी मंदिरे समितीच्या ताब्यात घेण्यात आली.

प्रस्तुत मंदिराचा ताबा घेताना घडलेल्या घटनांची माहिती तत्कालीन व्यवस्थापक श्री. पेंडलवार व सराफ श्री. सुपेकर यांनी आपणास तपासणी वेळी सांगितल्याप्रमाणे थोडक्यात पश्चिमूमि खालील प्रमाणे आहे.

श्री. विठ्ठल रुक्मणी मंदिर समिती, पंढरपूर गठन झाले नंतर श्री. विठ्ठल व श्री. रुक्मणी मंदिराचा ताबा दि. २६/२/८५ गेजी घेण्याचारी तत्कालीन मा. अध्यक्ष व तत्कालीन कायंकारी अधिकारी व अन्य सदस्य मंदिगत आल्यानंतर श्री. विठ्ठल मंदिराचा ताबा

“ही माहिती माहितीचा अधिकार ईमेलीदर २००५
अन्वये उपलब्ध करून देणारात झालेली आहे.”

— श्री. विठ्ठल रुक्मणी

घेण्यासाठी समस्त बडवे कमिटी व बडवे मंडळाचे तत्कालीन चेअरमन आणि श्री. रुक्मिंदिराचे समस्त उत्पात कमिटीचे चेअरमन यांना पाचारण करण्यात आले होते. परंतु त्यावेळी मंदिर ताब्यात देण्यास टाळाटाळ केली. सर्व बडवे, उत्पात समाज एकत्र येवून मंदिर परीसरत गोंधळ करून एक प्रकारची दहशत निर्माण करून मंदिराचा ताबा घेण्यास आलेल्या कार्यकारी अधिकारी यांना प्रतिबंध करू लागले प्रिवाय मंदिरे ताब्यात देण्यास सर्वांचा विरोध होता.

आशा वेळी कायदा व सुरक्षिततेचा प्रश्न निर्माण होउन गोंधळ होण्याची शक्यता होती. म्हणून तात्कालीन कार्यकारी अधिकारी यांनी तातडीने पोलीस बंदोबस्त मागवून मंदिराभोवती कडेकोट प्लॉलीस तैनात केल्यानंतर व पोलीसांनी मंदिराला वेढा दिला असल्याचे समजल्यानंतर मंदिरातील गोंधळ घालणारे बडवे, उत्पात, मंडळी काही प्रमाणात शांत झाली. त्यानंतर मंदिरे ताब्यात घेण्याची कार्यवाही सुरु करण्यात आली. परंतु मंदिरे ताब्यात घेताना समस्त बडवे कमिटी अथवा समस्त उत्पात कमिटी कडून कोणत्याही प्रकारची कागदपत्रे देण्यात आली नाहीत. त्यावेळी कोणत्याही कागद पत्रा विना मंदिराचा ताबा एकतर्फी घेण्यात आला.

मंदिरातील विठ्ठलाकडील मौल्यवान दागिन्याचा खजिना समस्त बडवे कमिटीच्या ताब्यात होता. व रुक्मिणी कडील मौल्यवान दागिन्याचा खजिना समस्त उत्पात कमिटी कडे होता सदरच्या खजिन्याच्या चाव्या त्यामधील दागिन्यांचा ताबा देणेसाठी तत्कालीन कार्यकारी अधिकारी यांनी संवंधीत बडवे, उत्पात, कमिटीचे चेअरमनकडे मागणी केली होती. परंतु सातत्याने खजिन्याच्या चाव्या व ताबा देण्यास टाळाटाळ केली जात होती. त्यानंतर त्यांना यावाबत सतत तगादा लावल्यानंतर आणि मंदिरातील कायदा सुव्यवस्थेचा प्रश्न निर्माण होउ नये म्हणून प्रथम पासूनच पोलीस बंदोबस्त तैनात असल्याने काही दिवसांनी बडवे कमिटीचे चेअरमन यांनी खजिन्याच्या चाव्या तात्कालीन कार्यकारी अधिकारी यांच्या अंगावर फेकून दिल्या. त्यानंतर कार्यकारी अधिकारी व तात्कालीन व्यवस्थापक मंदिराचे मौल्यवान दागिन्यासाठी नियुक्त केलेल अँथोराईज सराफ यांचे समवेत खजिन्यातील दागिन्याचा ताबा घेण्यावी प्रक्रीया सुरु केली. दागिने ताब्यात घेताना अथवा मंदिर ताब्यात घेताना समस्त बडवे यांचेकडून कोणतीही प्रकारची कागदपत्रे देण्यात आली नव्हती. परंतु खजिन्यामध्ये मौल्यवान दागिन्याचे नोंदीचे रजिस्टर उपलब्ध होउन मिळाल्याने त्या रजिस्टर मधील नोंदीवरून दागिने ताब्यात घेण्यात आले.

प्रस्तुत दागिन्याची नोंद रजिस्टर मधील नोंदी प्रमाणे सर्व दागिन्याचे सविस्तर वर्णन व त्या दागिन्यात कोणती घेरे इकामी आहेत याची नोंद आहे. सदरच्या नोंदी या पूर्वीपासूनच म्हणजे मंदिर समितीने ताबा घेण्यापूर्वीच्याच आहेत.

मंदिराचा ताबा घेतल्यानंतर प्रत्यक्ष मंदिरे ताब्यात घेताना व त्यानंतर काय अडचणी निर्माण झाल्या त्या संवंधीचा अहवाल तात्कालीन कार्यकारी अधिकारी यांनी शासनाकडे साठार केला होता.

१) श्री. विठ्ठल खजिन्यातील मौल्यवान दागिन्यांची पाहणी व निरीक्षण करताना निरीक्षण पथकास बडवे कमिटीच्या वेळी प्राप्त झालेले नोंद रजिस्टर करून तपासणी करण्यात आली आहे. पथकास अहवालात नमूद केलेल्या अनुक्रम नं. १ ते १४ दागिन्यातील त्रुटीची नोंद नोंदवहीत नमूद आहेत. सदरच्या त्रुटी या मंदिर समितीने ताब्यात घेण्यापूर्वीच्याच असून त्या समिती कार्यकाळात झालेल्या नाहीत त्यामुळे सदरच्या वस्तू गहाळ झालेत अथवा होणेचा प्रश्न उद्भवत नाही. मौल्यवान दागिन्यातील त्रुटीच्या नोंदी बडवे कमिटी पासून त्यांचे कडील नोंद रजिस्टरमध्ये नमूद असल्याने त्या गहाळ होणेचा तसेच तपास करून संबंधितावर कार्यवाही करण्याचाही प्रश्नच उद्भवत नाही.

प्रस्तुत मौल्यवान दागिन्यातील नोंदवहीतील त्रुटीप्रमाणे तशा प्रकारच्या वस्तू वसविणेकामी कारागिराकडे चौकशी केली असता खजिन्यातील दागिने हे पूर्वीचे संस्थानीकांचे कालावधीतील असून त्यावर केलेली कलाकुसर ही दुर्मिळ अशी आहे. आणि अशा प्रकारची कलाकुसर करून दागिने दुरुस्त करणारे कारागिर उपलब्ध होउन मिळणे कठीण असल्याने आणि दागिन्यातील त्रुटीची पूर्तता करताना अन्य भागातील वस्तू निघण्याची व विस्कळीत होण्याची शक्यता नाकारता येत नसल्याने त्या ठीकाणी नव्याने वस्तू वसविण्यात आलेल्या नाहीत. पुरातन मौल्यवान दागिन्याचे अस्तित्व कायम रहावे त्यासाठी त्या मध्ये बदल करणे उचीत वाटत नाही.

खजिन्यातील मौल्यवान दागिने तपासनेच्या वेळी तपासणी पथकास मंदिर व दागिन्याचा ताबा घेताना घडलेल्या घटनांची सविस्तर माहिती विशद करण्यात आली होती. तसेच तपासणी नंतर मंदिराचा व खजिन्याचा ताबा घेताना सुरुवातीस व्यवस्थापक म्हणून कार्यरत असलेले तत्कालीन व्यवस्थापक श्री. एच. आय. पेंडलवार यांना बोलावून मंदिर ताबा व खजिना आणि दागिने ताब्यात घेताना कोणकोणत्या घटना घडल्या कोणकोणत्या प्रसंगांना तोंड दयावे लागले आणि मंदिर व खजिना ताब्यात घेताना मंदिर परीसरातील वातावरण कशा पद्धतीचे होते याचे सविस्तर वर्णन त्यांनी तपासणी पथकासमोर केलेले आहे.

अशा बिकट परिस्थितीत मंदिर व खजिन्याचा ताबा घेवून शासन नियुक्त मंदिर समितीने आज्ञातागायत ते सुरक्षित ठेवलेले आहे.

२) या शिवाय मंदिर समिती गठण झाले नंतर भाविकाकडून प्राप्त झालेल्या सोने व चांदी वस्तूची वर्षवार नोंद वहया ठेवणेत आलेल्या आहेत.

देणगी स्वरूपात भाविकाकडून प्राप्त झालेले दागिने, अलंकारापैकी काही मोजकेच दागिने श्री. चे अलंकारचे वेळी वापरले जातात. अशा प्रकारचे श्री. च्या नित्य वापरासाठी व अलंकारचे वेळी वापरण्यास देण्यात येणाऱ्या दागिन्याची दागिने नोंद वहीत ज्या त्या वेळी नोंदी घेण्यात आलेल्या आहेत, तथापि तपासणी अहवालातील मुद्यानुसार भाविकांनी देणगी स्वरूपात दिलेल्या दागिन्यापैकी श्री. चे नित्य वापरन दिलेल्या दागिन्याचे स्वतंत्र नोंद कही ठेवण्यात आली

“ही माहिती माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५
झन्कदे उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे.”

जन माहिती अधिकारी
राज्यास्तन/शास्त्रा- १६ . विधी व न्याय विभाग

असून त्यामध्ये वापरण्यास दिलेल्या व परत जमा करून घेतलेल्या नोंदणी घेण्यात आलेले आहेत.

देणगी स्वरूपात भक्तांकडून प्राप्त होणारे दागिन्याची कार्यालयाकडील पावती करणेचे पूर्वीच अंथोराईज सराफ यांचे कडून त्याची शुद्धता कार्यालयात तपासून त्याचे मूल्यांकन करून घेऊन सराफाकडील पावती प्राप्त झाल्यानंतर संबंधीत भाविकास (देणगीदारास) कार्यालयाकडील पावती दिली जाते. त्यानंतर सदर वस्तूची नोंदवहीत रितसर नोंद घेवून ती वस्तू खणिन्यात ठेवली जाते यापुढे त्याची शुद्धता व मूल्यांकन करण्याची कार्यवाही करणेत येत आहे.

तसेच देणगी स्वरूपात भाविकांकडून प्राप्त झालेल्या दागिन्यापैकी जे मौल्यवान व श्री. चे अलंकाराचे वेळी वापरण्यास योग्य आहेत असे दागिने ठेवून इतर दागिने पीट मध्ये एकत्रीत करण्याचे मंदिर समितीच्या विचाराधीन असून त्याप्रमाणे लवकरच कार्यवाही करत आहोत.

२) देवस्थानला दान दिलेल्या जमिनीबाबत:-

श्री.विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर समिती पंढरपूर देवस्थानास पूर्वी विठ्ठल देव पंढरपूर, विठ्ठल रुक्मिणी संस्थान अथवा रुक्मिणी देवी म्हणून महाराष्ट्रातून दान मिळालेल्या एकूण ४०० ते ५०० एकर जमिनीची नोंद मा. नाडकर्णी अहवालात आहे. सन्त नोंदीच्या आधारे संबंधीत गावाचे दान मिळालेल्या जमिनीची माहिती संकलीत करणे कामी मंदिर समिती स्थापनेपासून म्हणजे सन ८५ पासून संबंधीत गावाचे तलाठी, तहसिलदार, उपविभागीय अधिकारी यांना पाठपुरावा केलेला आहे. व करीत आहोत दान मिळालेल्या जमिनीवर कार्यक्रारी सातत्याने पाठपुरावा केलेला आहे. व करीत आहोत दान मिळालेल्या जमिनीवर कार्यक्रारी अधिकारी श्री. विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर समितीचे पंढरपूरचे नाव दाखल करणेकामी संबंधीत तलाठी, तहसिलदार, उपविभागीय अधिकारी, मा. जिल्हाधिकारी यांचे कडेस पत्र व्यवहार करून तलाठी अकरा गावाचे जमिनीवर नावे दाखल झालेली आहेत. प्रस्तुत कामी केलेल्या पाठपुरावा केल्याने अकरा गावाचे जमिनीवर नावे दाखल झालेली आहेत. प्रस्तुत कामी केलेल्या आली होती. परंतु अभिलेख उपलब्ध करून देण्यात आलेले नाहीत हे म्हणने संयुक्तीक वाटत नाहीत.

अ) मंदिरास दान मिळालेल्या जमिनी हया मंदिर समितीचे गठन होण्यापूर्वी म्हणजे. सन १९८५ पूर्वीच दान मिळालेल्या आहेत. सदरच्या दान मिळालेल्या जमिनी हया त्या संबंधीत गावातील वहीवाटदारच जमिनी वहीवाटीत आहेत. प्रस्तुत जमिनीची माहिती संकलीत करणे व त्यावर कार्यक्रारी अधिकारी विठ्ठल रुक्मिणी मंदिर समिती, पंढरपूरचे नाव दाखल करणे आवश्यक असल्याने त्या प्रमाणे प्रस्तुत दान मिळालेल्या जमिनीपैकी माहिती प्राप्त करणे आवश्यक. असल्याने त्या प्रमाणे प्रस्तुत दान मिळालेल्या जमिनीपैकी माहिती प्राप्त झालेनंतर नावे दाखल करणेकामी सन २००८ पासून पाठपुरावा सुरु आहे. सन २०१० मध्ये प्रस्तुत जमिनीवर नावे दाखल करणे व त्या जमिनीचे कोणाऱ्याही प्रकारचे हस्तांतरण

२४

अथवा त्या जमिनीवर कर्ज बोजाच्या नोंद न होणे बाबत संबंधीत गावचे तलाठी, तहसिलदार, उपविभागीय अधिकारी, यांना दि. १/३/२०१० रोजीच्या पत्राव्यारे कळविले आहे. त्यानंतर नावे दाखल करणेकामी सातत्याने पाठपुरावा केल्याने आत्तापर्यंत एकूण २६ गावचे जमिनीवर नावे दाखल झालेली आहेत. त्याचे संबंधीत गावचे सात गटाचे सात बारा देखील इकडे प्राप्त झालेले आहेत.

दान मिळालेल्या जमिनीपैकी काही गावचे जमिनी वेगवेगळ्या कारणास्तव न्याय प्रविष्ट आहेत. अशा प्रकरणी प्रस्तुत जमिनीच सात बारावर अद्यापक कार्यकारी अधिकारी नावे दाखल झालेली नाहीत.

दान मिळालेल्या उर्वरीत जमिनीवर नावे दाखल करणेकामी संबंधीत उपविभागीय अधिकारी यांना अर्धशासकीय पत्रा व्यारे दि. २५/७/२०१२ रोजी पाठपुरावा करण्यात आलेला आहे. तसेच दान मिळालेल्या जमिनी खंडाने देण्याबाबत संबंधीत जमिनीचे वहीवाटदाराची माहिती संकलीत करण्यात येत असून माहिती संकलीत झालेनंतर प्रस्तुतच्या जमिनी खंडाने देण्याची कार्यवाही करण्यात येत आहे. त्यावेळी संबंधीत वहीवाटदार यांना बोलावून घेण्यात येत आहे.

ब) मौजे कालवडे ता. कराड जि. सातारा येथील देवस्थान जमिनीवर नाव दाखल करणेकामी उपविभागीय अधिकारी व मा. जिल्हाधिकारी स्तरावर पत्र व्यवहार दि. ४/१०/२०१२ रोजी केलला आहे.

तसेच सातत्याने पाठ पुरावा करूनही देवस्थान जमिनीवर नावे दाखल झालेली नाहीत. अशा प्रकरणासंबंधी शासनास माहिती अवगत करून देणेत येणार आहे.

त्याच प्रमाणे नाडकर्णी अहवालात नमूद केलेल्या जमिनीबाबत देवस्थानला दान मिळालेल्या जमिनी व्यतिरिक्त अन्य ठिकाणी जमिनी आहेत किंवा कसे? याची उपलब्ध करून देणेकामी महाराष्ट्रातील सर्व तहसिलदार यांना इकडील दि. २५/७/२०१२ रोजीचे पत्राव्यारे कळविले आहे.

३) हुंडीपेटी व देणगीबाबत :-

२) हुंडीपेटी भरल्यानंतर ती रक्कम मोजदाद करून वँकेत भरणे आवश्यक आहे व त्याप्रमाणे ज्या त्या वेळी हुंडीपेटीतून रक्कम काढली जाते ती तात्काळ मोजणी करून वँकेत भरली जाते. परंतु डिसेंबर ११ मध्ये नाताळ चे गर्दमुळे आणि जानेवारी १२ मध्ये संक्रांत व माघवारी मुळे मोजणी मुटतीत करणे शक्य झाले नव्हते. परंतु माघ यात्रेनंतर सदरच्या काढून ठेवलेल्या व यात्रेतील रक्कमेची मोजणी करून वँकेत भरण्यात आलेली आहे.

तदनंतर हुंडीपेटीतील रक्कम काढून त्या त्या वेळी मोजणी करून वँकेत भरणा केली असून त्या याठी पैमे मोजणेकामी महिन्यातील चार दिवस या प्रमाणे २८/१२/२०१२ अखेर वर्षभरातील पैमे मोजणीचा कार्यक्रम ठराविण्यात आला असून त्या प्रमाणे प्रत्येक महिन्यातील नेमानी ऊरुन वँकेत त्या त्या वेळी रक्कम धरण्याची व्यवस्था केली आहे. प्रत्येक महिन्यातील नेमानी ऊरुन वँकेत त्या त्या वेळी रक्कम धरण्याची व्यवस्था केली आहे.

✓
जन माहिती अधिकारी

प्रक्रिया व न्याय विभाग
तात्त्वकात - १६

३) भक्तानी देणगी दिल्या नंतर विषेशतः देणगी काउंटर वर देणगी देणा
भक्तास श्री चा प्रसाद व बुक्का देण्याची व्यवस्था करण्याचे समितीच्या विचाराधीन असून त्या
प्रमाणे प्रसाद व बुक्का देणगीदार भक्तास देण्याची व्यवस्था लवकरच सुरु करण्यात येत आहे.

४) तुकागम भवन येथील अन्नछत्र विभाग, ग्रंथालय, व निवासस्थाना बाबत :-

अ) तुकाराम भवन येथील अन्नछत्रात दैनंदिन किमान ५०० ते ६०० भाविक
प्रसादाचा लाभ घेत आहेत. परंतु महिन्याचे शुद्ध दशामी, एकादशी, व्यादशी, पंधरा दिवसाचे
एकादशीचे दिवशी च इतर भाविकांच्या गर्दीच्यावेळी सुमारे १००० ते १२०० भाविकांना
प्रसादाचा लाभ मिळवून दिला जातो.

ब) तुकाराम भवनाच्या दुसऱ्या मजल्यावर संत साहित्य वाचनालय (ग्रंथालय)
आहे. ग्रंथालयाची जागा दुसऱ्या मजल्यावर असल्याने त्याच्या लाभार्थीची संख्या कमी आहे.
ग्रंथालयाचा लाभ सुलभ भाविकांना घेता यावा यासाठी तपासणी पत्राने सुचित केल्याप्रमाणे
सदरचे ग्रंथालय दुसऱ्या मजल्यावरुन तळ मजल्यावर चालू करण्यात आलेले असून ग्रंथालयाचे
मार्गदर्शक व सूचना फलक भाविकांना सहज व सुलभ पाहता येतील अशा ठिकाणी लावण्यात
आलेले आहेत. तसेच सदरचे संत साहित्य वाचनालयाची वर्तमानपत्रात प्रसिध्दी देण्यात आलेली
आहे.

क) तुकाराम भवन या दोन मजली इमारती मध्ये तळमजल्यामध्ये अन्नछत्र
चालू आहे तळ मजल्या मधील कार्यालयाचे जागेतच संत साहित्य वाचनालय सुरु आहे. तसेच
पहिल्या मजल्यावरील बहूउद्देशीय हॉलचा वापर देखील कथा, कीर्तन, प्रवचन, सप्ताह व
सांस्कृतीक कार्यक्रमासाठी वापर होत आहे.

त्याच प्रमाणे दुसऱ्या मजल्यावरील एका हॉलमध्ये अभिलेख कक्ष उघडण्यात[ा]
आला असून त्या ठीकाणी अभिलेखाची विलेवरी करून ते ठेवण्याची व्यवस्था करण्यात येत
आहे. इतर हॉलचा यात्रा कालावधीत मोफत सेवेसाठी येणाऱ्या स्वयंसेवकासाठी राहणेस केला
जातो. तथापि सदर जागेत दुसऱ्या मजल्यावरील हॉलचा यात्रेशिवाय इतर वेळी वापर कशा
पद्धतीने आणावा ही बाब मंदिर समितीच्या विचाराधीन असून त्या बाबत लवकरच नियोजन
करून वापरण्यात येत आहे.

५) दर्शन वारीमधील सुविधा व व्यवस्थेबाबत :-

अ) दर्शन मंडपातील भाविकांची गर्दी विचारात घेता त्या ठीकाणी भाविकांचे
सोयीसाठी उपलब्ध असलेले संडास मुतारीची सतत स्वच्छता राहील अशी व्यवस्था करण्यात
आलेली आहे. तसेच पिण्याचे पाण्याचे ठिकाणी स्वच्छता राहील अशी व्यवस्था केली आहे.
अस्वच्छतेमुळे भाविकांच्या आरोग्यावर परिणाम होणार नाही याची दक्षता घेण्यात येत आहे.
तसेच दर्शन मंडपात आवश्यक त्या ठीकाण्यो जुतूनाशक औषधांची फवारणी केली जाते व
करण्यात येत आहे.

—ब) दर्शन मंडपाचे तळ मजल्यावर पिण्याचे पाणी शुद्ध करण्यासाठी वापरावयाची औषधे द्रव्ये बंदिस्त खोलीत ठेवण्यात आली असून ती दर्शन मंडप विभाग प्रमुखाचे देखरेखीखाली आहेत.

तळमजल्यावरील रस्त्याकडील गाळ्याचा वापर फोटो, लाई स्टॉल, वैद्यकीय सेवेसाठी दर्शन मंडपातील दर्शन रांग व्यवस्थेसाठी चप्पल स्टॅंड व पोलीस कट्रोल रुमसाठी वापर केला जातो. दर्शन मंडपाचे आतिल दोन गाळ्यात इलेक्ट्रीक साहित्याचे स्टोअर आहे. एका गाळ्यात फोटो, लॅमिनेशनचे स्टोअर आहे. एक गाळा यात्रा व इतर गर्दीचे वेळी वैद्यकीय सेवेसाठी औषधाचा साठा करण्यासाठी वापरला जातो. एक गाळा दर्शनमंडप ऑफिस साठी वापरण्यात येत आहे. दोन गाळे मंदिर सुरक्षेसाठी आलेल्या पोलीस कर्मचारी यांचे निवास व्यवस्थेसाठी आहेत.

फोटो स्टॉलचे पाठीमार्गाल गाळ्याची दुरुस्ती करून तो स्टोअर रुमची वापरात आहे.

क) मंदिर परिसरात भाविकांसाठी स्वच्छता गृह तयार करणेसाठी मंदिर समितीकडे जागा उपलब्ध नसल्याने नगरपालिकेने त्याचे जागेत संडास, मुतारी बांधकाम करणेस मंदिर समितीकडून आर्थिक पुरवठा करणेचे ठरले होते. परंतु मंदिर परिसरातील नगरपरीषदेच्या जागा न्यायप्रविष्ट असल्याने त्यांनी बांधकाम केले नाही. अथवा अन्य पर्यायी जागा उपलब्ध करून दिली नाही त्यामुळे संडास मुतारी बांधता आली नाहीत. तथापि मंदिर समितीचे दर्शन मंडपातील रस्त्याकडील गाळ्यात स्वच्छता ग्रहाची व्यवस्था करण्याचे ठरले होते. त्याप्रमाणे दर्शन मंडपाचे पश्चिम बाजूस रस्त्यालगतचे गाळ्यात स्वच्छता ग्रहाची व्यवस्था करण्यात आली आहे.

ड) भक्तांचे मोबाईल ठेवून घेण्याची व्यवस्था लॉकर्स मंदिर समितीच्या वतीने दर्शन मंडपात करणकामी समिती सभेत चर्चा झाली आहे त्याप्रमाणे दर्शन मंडपात मंदिर समितीचे वतीने मोबाईल लॉकर सुरक्षितप्रस्तुत जागेत सुरक्षिततेच्या दृष्टीने लॉकर्स सुरु करणेकामी पोलीस विभागाकडे अभिप्राय घ्यावा असेही ठरले होते. त्याप्रमाणे पोलीस विभाग कडून अभिप्राय मागविण्यात आला असून त्याच्याकडील अभिप्रायानंतर मोबाईल लॉकर्स बाबत कारवाई करणेत येत आहे.

६) मंदिर परिसर व इमारत सुरक्षेवाबत :—

मंदिर परिसर व इमारत सुरक्षाकामी मंदिरात विविध ठिकाणी पंधरा सी. सी. टीव्ही कॅमेरे बसविण्यात आले होते परंतु पुन्हा नव्याने २१ सी. सी.टीव्ही कॅमेरे बसविण्यात आलेले असून त्यामुळे मंदिर परिसरातील महत्वाचा भाग नियंत्रणाखाली आलेला आहे सदरचे यंत्रणेचे नियंत्रण कक्षात माहितगार व प्रशिक्षित कर्मचारी कार्यरत आहेत या सर्व सी. सी. टीव्ही कॅमेरेचे रेकॉर्डींगची सोय करण्यात आली आहे.

“ही माहिती माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ अन्वये उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे.”

✓

जन माहिती अधिकारी
कल्यासन/शाखा- नॅ६, बिधी व न्याय विभाग
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

तसेच सी. सी. टीव्ही व्हारे निदर्शनास आलेल्या चठना अथवा तात्काळ पोलीस विभागास संपर्क साधून कळविणेसाठी व्हि. आय. पी. गेट व पश्चिम व्हारे या ठिकाणी अंतर्गत दूच्यांनी यंत्रणेची व्यवस्था केली आहे त्याच प्रमाणे मंदिर समिती सुरक्षा कर्मचारी यांचेकडे स वायरलेस वॉकीटॉकी व्यवस्था करण्यात आली आहे.

मंदिर गाभाच्यात गर्दी होउन गोंधळ गडबड होउ नये यासाठी दर्शन रांग जलद गतीने चालवून दर्शनार्थी भाविकांना गाभाच्यात जास्त वेळ थाबू न देता त्यांना बाहेर निघण्यासाठी सुरक्षा रक्षक कार्यरत आहेत.

७) एम. टी. डी. सी. भक्तनिवासाबाबत :—

महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाचे पर्यटक निवास पंढरपूर हे मंदिर समितीकडे वार्षिक भाडे तत्वावर घेतलेले आहे. त्यासाठी पर्यटन विकास महामंडळास प्रतिवर्षी ८ लाख अदा केले जातात. भक्तनिवासाची माहिती यात्रेकरू/भाविकांना होणेसाठी पंढरपूर येथे शहरात रस्त्यावर बोर्ड लावणेत आलेले आहेत. तसेच मंदिर समितीचे वेबसाईटवर देखील माहिती देण्यात आली आहे. भक्त निवास येथील सध्याचे निवास दर हे वाजवीच ठेवण्यात आलेले आहेत.

भक्त निवास येथील खोल्याची रचना जुन्या पध्दतीची असल्याने भक्तांचा प्रतिसाद कमी प्रमाणात आहे. सदरच्या खोल्याचे नूतणीकरणाचे काम हाती घेण्यात येणार आहे. त्यामुळे खोल्या नूतणीकरणानंतर भक्तांच्या प्रतिसादात निश्चितच वाढ होईल. तसेच भक्त निवासचे वार्षिक भाडेपट्ट्याची रक्कम कमी करणेकामी मंदिर समिती चे सभेत निर्णय झाले नंतर तसा प्रस्ताव पर्यटन विकास महामंडळाकडे पाठविण्यात येत आहे.

वेदांत भक्त निवास येथील चादरी, बेडशिट, उशीखोळी, इ. ची धुलाई लॉन्ड्रीतून करून घेतली जाते. सदरचे कपडे धुण्यासाठी वॉशिंग मशीन घेण्यात येईल परंतु लॉन्ड्रीतून धुलाई करून आलेल्या कपडयासारखी मशिनमधील कपडयाची धुलाई होत नाही. व वारंवार कपडे बदली करावी लागतात. यावाबत श्री. सिध्दीविनायक गणपती मंदिराशी देखील संपर्क साधत आहेत. —

८) लाइ प्रसाद तयार करणे व वाटपाबाबत :—

लाइप्रसाद करण्याचे ठिकाणी सतत स्वच्छता राहील अशी व्यवस्था करणेकामी संबंधीत विभाग प्रमुखास सूचना देण्यात आल्या आहेत व त्याप्रमाणे कार्यवाही करून घेणेत येत आहे. सदरचा लाइ प्रसाद हा रिफाईड मेजर तेला मध्ये केला जातो. सदरचा लाइ प्रसाद हा पूर्वी दोन तीन वेळा तूपामध्ये तयार करून भाविकांना उपलब्ध करून टेण्याचा प्रयत्न करण्यात आला होता. परंतु सदरचा लाइ प्रसाद सात आठ दिवसाच्या पूर्वे राहिल्यास न्याचा वास येत असल्याचे भाविकाकडून तकारी प्राप्त होउ लागल्याने आणि भाविकांना ना नफा ना तौटा या धर्तीवर लाइ प्रसाद उपलब्ध टेणे हे तूपाचे दर जास्त असल्याने

मंदिर समितीस आर्थिक दृष्ट्या परवडणार नसल्याने त्याएवजी रिफाईड मेजर तेलातील लाइची टिकून राहण्याची क्षमता जास्त असल्याने व तूपापेक्षा तेलाचे दर कमी असल्याने आर्थिक दृष्ट्या परवडणारे आहे.

९) मंदिर/मंदिर परिसर/भक्त निवास येथील स्वच्छतेबाबत :-

मंदिर/मंदिर परिसर/भक्त निवास येथील सतत स्वच्छता ठेवली जात आहे. स्वच्छतेसाठी मंदिर कर्मचाऱ्याबरोबर वीक्षिजी ग्रुपचे कर्मचारी देखील असतात तथापि दैनंदिन दर्शनार्थ भाविकाचे गर्दीचे स्वरूप पाहाता वीक्षिजी ग्रुपकडील ज्यादा स्वच्छता कर्मचारी उपलब्ध करून देणेकामी वीक्षिजी कंपनीशी संपर्क साधण्यात येत आहे. तसेच स्वच्छतेचे काम हे कंत्राटी पद्धतीने देण्याचे मंदिर समितीच्या विचाराधिन आहे.

१०) मंदिर समितीचे आस्थापेवरील कर्मचारी वृदांचे कामकाज व इतर बाबी :-

सुधारीत आकृती बंधाचा प्रस्ताव तयार करणेचे काम चालू असून सदरचा प्रस्ताव तयार झालेनंतर मंदिर समितीचे मंजूरी नंतर शासनाकडे सादर करण्यात येत आहे.

समिती अस्थापेवरील स्थायी कर्मचारी यांना सहाव्या वेतन आयोगानुसार सुधारीत दराने वेतन मागणी होती परंतु सहाव्या वेतन आयोगानुसार वेतन व भत्ते यामुळे मंदिर समितीवर मोठ्या प्रमाणवर आर्थिक बोजा पडणार असल्याने आणि मंदिर समितीचे उत्पन्न व खर्च याचा ताळमेळ घेतला असता आस्थापेवर होणाऱ्या खर्चात मोठ्या प्रमाणात वाढ दिसून येते. तथापि मंदिराचे उत्पन्न व खर्च याचा ताळमेळ घेवून व सद्य स्थितीतील महागाई विचारात घेउन कर्मचाऱ्यांना एकूण वेतनाचे ७० टक्के वेतन वाढ टप्प्या टप्प्याने करण्यात आलेली आहे.

देणगीव्दारे प्राप्त होणारी रक्कम जमा चलनाव्दारे रोखपालाकडे दैनंदीन जमा केली जाते. सदरचे जमा चलनवर क टाकणेकामी संबंधीत विभाग प्रमुख यांना सूचना दिलेल्या आहेत. त्याप्रमाणे कारवाई चालू आहे. तसेच दर दिवशी जमा होणाऱ्या रक्कमा रोखपाल याजकडे जमा केल्या जातात. त्याप्रमाणे त्यांची नोंद रोखपालाकडे रोख किर्दीवर करण्यात आलेली असते. व त्याप्रमाणे प्रत्येक काउंटरचे भरणा रकमेचे तपशीलाचे तक्ते देखील भरण्याबरोबर दिले जातात.

११) मंदिर समितीकडून भाविकांना पुरविण्यात येणारे सुविधाबाबत :-

यात्रा कालावधित श्री.च्या दर्शनास येणाऱ्या भाविक भक्ताचे दर्शन रांग व्यवस्थेसाठी बैरेकटींग, प्लास्टीक ताडपत्री शेड उभारण्यात येतात. सदरचे दर्शन रांग मार्गावर लाईट, पिण्याचे पाणी व्यवस्था केली जाते तसेच यात्रा काळात मंदिर व दर्शन मंडपात मोफत वैद्यकीय सेवा स्वयंसेवी संस्थेमार्फत उपलब्ध करून दिल्या जातात. तसेच यात्रेत एकादशीचे दिवशी भाविकांना मोफत प्रसादाचे वाटप केले जाते त्याचप्रमाणे दैनंदिन दर्शनास येणाऱ्या भाविकांनाही अन्नछत्रामध्ये मोफत प्रसाद व्यवस्था चालू आहे.

यात्रा काळात भाविकांचे सोयीसाठी मंदिर समिती मार्फत १०० तानुने स्वच्छतागृहे नगण चयिनेय उपलब्ध करून दिलेले आहेत. “सोयीसाठी मार्फितीचा अधिकार अधिनियम २०३४ अनुंये उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे.”

जन महिला अधिकारी

कांगडा/शास्त्र- ७६, दिल्ली व न्याय विभाग

१२) समितीने विविध बँकेमध्ये ठेवलेल्या ठेवी व जमाखर्च :-

सामितीने विविध बँकामध्ये ठेवलेल्या ठेवी या वारंवार बँकेचे व्याजदराचा आढावा घेवून जास्तीत जास्त व्याज दर देणाऱ्या दर्केत त्या परावर्तीत व पुर्णगुंतवणूक केल्या आहेत अशा प्रकारे मुदत ठेवी परावर्तीत व पुर्णगुंतवणूक केल्यामुळे मंदिर समितीस व्याज दरातील तफावतीमुळे सुमारे ७२ लाखाची अधिक प्राप्ती झालेली आहे.

तसेच जडवस्तू नोंदवही अद्यावत ठेवणेवाबत संबंधीत विभागप्रमुखास सूचना देवून त्याप्रमाणे अद्यावत ठेवण्यात आलेले आहे.

१३) लेखापरिक्षण अहवालाबाबत :-

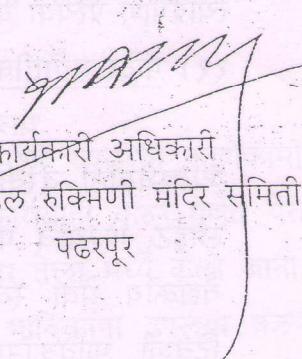
लेखापरिक्षक श्री. सी.एम.दोशी यांनी सन २००७-०८ ते २००९-१० चे लेखापरिक्षण अहवालात नमूद केलेल्या आक्षेपासंबंधीच्या कागदपत्राची पूर्ती करणेकामी लेखाविभागास सूचना टेण्यात आल्या असून या पुढे लेखापरिक्षणासाठी आवश्यक असणाऱ्या सर्व कागद पत्रांची पूर्ती करणेकामीची सूचना दिलेल्या असून त्याप्रमाणे कारवाई करणेची दक्षता घेणेत येत आहे.

१४) मंदिर समितीचे लेखापरिक्षण करून अहवाल सादर करणेवाबत :-

सन २०१०-११ व २०११-१२ चे लेखापरिक्षक नेमणूकीबाबत आपले विभागाकडे व मा. धर्मादाय आयुक्त, मुंबई यांच्याकडे स इकडील दि. २९/५/२०१२ रोजीच्या पत्रान्वये पाठपुरावा करण्यात आला आहे लेखापरिक्षक नियुक्ती आदेश नसल्याने लेखापरिक्षणाचे काम सुरु करता आले नाही. त्यासाठी लेखापरिक्षकाचे नियुक्तीचे आदेश सत्वर निर्गमित होणे आवश्यक आहे.

वरील प्रमाणे निरीक्षण अहवालातील मुद्यासंबंधीचा अहवाल सादर केला आहे तो स्वीकारण्यात यावा ही विनंती.

आपला विश्वासू,

कार्यकारी अधिकारी
श्री. विठ्ठल रुक्मणी मंदिर समिती
पंडरपूर